

УДК 336.71

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Роман Сергійович ВОВЧЕНКО

аспірант Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

E-mail: rvovchenko@gmail.com

Анотація. Досліджено основні напрями підвищення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки. Запропоновано варіанти концептуальних підходів для вироблення стратегії забезпечення фінансової безпеки вітчизняного банківського сектору та його етапи.

Аннотация. Рассмотрены основные направления повышения финансовой безопасности банковского сектора национальной экономики. Предложены варианты концептуальных подходов для разработки стратегии обеспечения финансовой безопасности отечественного банковского сектора и его этапы.

Ключові слова: банківський сектор, фінансова безпека, концепція фінансової безпеки, стратегія фінансової безпеки.

Ключевые слова: банковский сектор, финансовая безопасность, концепция финансовой безопасности, стратегия финансовой безопасности.

Постановка проблеми. Забезпечення повноцінного виконання банківським сектором національної економіки свого функціонального призначення, поступального соціально-економічного розвитку, зростання добробуту населення неможливе без підвищення фінансової безпеки самого банківського сектору. Втім, зараз відсутні однозначні погляди на напрями такого підвищення та конкретні механізми їх реалізації. Відтак, ця проблема потребує подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки займається значна кількість дослідників. Серед них можна, зокрема, назвати А. Р. Алавердова, О. І. Барановського, А. С. Бриштелева, М. М. Єрмошенка, М. І. Зубка, О. А. Кириченка, І. М. Крупку, Г. В. Мандзюка, В. І. Соловійова, Т. В. Сусуловської та ін. Водночас, у наукових працях відсутні чіткі підходи до розробки концептуальних засад, стратегії і політики забезпечення фінансової безпеки банківського сектору, а також організації діяльності у цій сфері.

Мета статті полягає у визначенні основних напрямів підвищення фінансової безпеки банківського сектору економіки України.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Сьогодні тривають дискусії щодо визначення засад організації оптимального варіанту забезпечення фінансово-економічної безпеки

банківського сектору в умовах глобалізації та інтеграційних процесів, однак, на думку дослідників, заходи щодо її реалізації мають спрямовуватися на послаблення дії низки загроз, зокрема на [7, с. 173–174]:

- підвищення вимог до мінімального капіталу;
- стимулювання подальшої капіталізації банківського сектору, а саме: запровадження пільг у разі спрямування прибутку на збільшення власного капіталу банків;
- розширення переліку і посилення вимог до публічної інформації про фінансовий стан власників і структуру управління банків;
- продовження уніфікації основних показників банківської діяльності і методології їх обчислення з міжнародними стандартами;
- ретельніший контроль якості активів у портфелях банків, запровадження у банках єдиної системи управління ризиками відповідно до сучасних стандартів, яка міститиме макро- і мікропруденційний нагляд із посиленням ролі НБУ;
- підвищення ефективності діяльності та фінансової стійкості банків шляхом поліпшення якості корпоративного управління, у тому числі досягнення більшої прозорості діяльності банків, ефективності ризик-менеджменту, вдосконалення відносин органів управління банків, акціонерів тощо;
- посилення законодавчого захисту прав кредиторів;

- наближення діяльності вітчизняних банків до міжнародних стандартів;
- послідовне зменшення масштабів перенесення ризиків нефінансового сектору національної економіки на фінансовий, тобто подолання негативних тенденцій у реальному секторі країни, що поліпшить платоспроможність основних клієнтів та партнерів банків;
- підтримання низьких темпів інфляції та стабільного валютного курсу;
- стимулювання розвитку інших сегментів фінансового ринку для розширення можливостей інвестування у фінансові інструменти банківського сектору коштів інститутів спільного інвестування, пенсійних фондів тощо;
- переорієнтацію монетарної політики НБУ з підтримання номінальної стабільності до стимулювання економічного зростання (поступове зниження облікової ставки та розміру коштів банків на окремому рахунку в НБУ від суми

обов'язкових резервів, що сприятиме зниженню відсоткових ставок і збільшенню кредитування реального сектору національної економіки);

- створення сприятливого інвестиційного клімату, що підвищить міжнародні рейтинги України.

Концепція фінансової безпеки банківського сектору економіки України як цілісне і системне розуміння, бачення її сутності, чинників, що на неї впливають, і представлення шляхів усунення загроз має бути основою для створення системи її забезпечення.

На наш погляд, залежно від конкретних умов, що складаються в країні і світі, стадії економічного циклу та інших чинників стратегія забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки може базуватися на різних концепціях, які передбачають використання різного інструментарію для досягнення поставлених цілей (рис. 1).



Рис.1. Стратегія забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки

Джерело: власна розробка автора

Стратегія забезпечення безпеки – це сукупність довгострокових цілей і управлінських підходів, реалізація яких забезпечує захист кредитно-фінансової організації від потенційних загроз розголошення комерційної і банківської таємниці, а також завдання їй будь-яких інших форм збитків майнового і немайнового характеру.

Загалом для підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору економіки України, на думку автора, слід здійснити:

- розробку моделі фінансової безпеки банківського сектору економіки України як сукупності офіційно прийнятих поглядів, інститутів (установ, організацій, відносин і відповідних дій) шляхом ухвалення на державному рівні концепції, стратегії фінансової безпеки банківського сектору національної економіки та конкретної програми її забезпечення з метою створення методологічного та організаційно-правового підґрунтя для суб'єктів, які відповідають за розроб-

ку і реалізацію фінансової, грошово-кредитної і банківської політики;

- створення інформаційно-аналітичної бази моніторингу показників фінансової безпеки банківського сектору національної економіки як основи для проведення комплексного аналізу, прогнозування, моделювання ситуацій та процесів, підготовки відповідних матеріалів, рекомендацій для державних органів, саморегульованих організацій і окремих комерційних банків;

- реструктуризацію існуючого банківського сектору національної економіки завдяки реалізації активної політики підвищення капіталізації існуючих банківських установ, злиття і поглинання з метою підвищення платоспроможності, фінансової стійкості і стабільності функціонування, конкурентоспроможності всіх комерційних банків і банківського сектору загалом;

- активізацію власних джерел розвитку комерційних банків шляхом запровадження Урядом і Національним банком України відповідних стимулів (стимулювання попиту (наприклад, купівлі нових автомобілів); активізації створення класичних фінансово-промислових груп; субсидювання кредитування певних галузей вітчизняного господарського комплексу; підтримки програм кредитування малого бізнесу чи іпотеки, допомоги позичальникам, які опинились у скрутній життєвій ситуації; введення пільгового оподаткування; впровадження індивідуальних чи групових (для певного типу банків) економічних нормативів і лібералізації резервування);

- розробку і використання диференційованих, тобто стратегічних (розрахованих на довгостроковий період – фінансової стабільності) і тактичних (розрахованих на середньостроковий період – фінансової стійкості), а також поточних (короткострокових – таких, дотримання яких свідчать про вирішення нагальних проблем у банківській сфері) індикаторів фінансової безпеки банківського сектору економіки України;

- оцінку рівня достатності забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки вищепередбаченими заходами та ресурсами.

Для вирішення проблеми зовнішньої заборгованості «проблемних» банків слід вживати такі заходи [6, с. 166–168]:

1. Зміна підходів до рекапіталізації (встановлення чітких та прозорих критеріїв входження держави як власника до капіталу «проблемних» банків).

2. Удосконалення державних заходів щодо повернення грошей вкладникам «проблемних» банків (здійснення компенсації вкладникам «проблемних» банків не опосередковано, шляхом рекапіталізації останніх, а напяму, через спеціально створену і контрольовану державою установу, яку б централізовано акумулювала державне фінансування та розподіляла його серед вкладників за прозорою методикою).

3. Оптимізація валютної політики (управління валютним курсом з урахуванням обсягів та строків виплати комерційними банками зовнішніх боргів).

4. Оптимізація монетарної політики.

5. Зміна підходів до рефінансування «проблемних» банків (розроблення короткострокової тактики рефінансування).

6. Посилення контролю за діяльністю тимчасових адміністраторів (запровадження прозорої процедури визначення тимчасових адміністраторів, посилення відповідальності останніх за результати власної роботи).

7. Покращення якості фінансової звітності комерційних банків та розкриття іншої суттєвої інформації (вжиття заходів для забезпечення більшої прозорості звітності банків, передусім тих, які є «проблемними» та фінансова звітність яких не підтверджена міжнародною аудиторською фірмою з солідною репутацією).

8. Покращення якості кредитного портфеля банків та підвищення довіри до банківського сектору у середньо- та довгостроковій перспективі.

Підвищенню рівня фінансової безпеки банківського сектору України сприятиме вжиття низки заходів зі збільшення довгострокових вкладів фізичних і юридичних осіб у вітчизняних комерційних банках. Для цього, на наш погляд, доцільно законодавчо закріпити статус безвідкличних вкладів фізичних осіб, запровадити державне стимулювання довгострокових вкладів фізичних осіб за допомогою збільшення розміру гарантування відшкодування за вкладами терміном понад 3 роки, а також залучити до банківського сектору пенсійні накопичення громадян, що в підсумку дозволить підвищити ліквідність банківського сектору, збільшити обсяг довгострокового кредитування реального сектору національної економіки, а відтак сприятиме зростанню ВВП.

На нашу думку, для підвищення фінансової безпеки споживачів банківських послуг доцільно в структурі Національного банку України створити спеціалізований підрозділ з розгляду

звернень фізичних і юридичних осіб – клієнтів комерційних банків. Персональний склад такого підрозділу доцільно формувати на квотній основі НБУ, вповноважених державних органів і банківського співтовариства з фахівців, які мають

великий досвід розв’язання фінансово-правових спорів, досудового їх розгляду.

Процес забезпечення фінансової безпеки банківського сектору економіки України, на наш погляд, має включати такі етапи (рис. 2).



Рис. 2. Етапи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору економіки України

Підвищенню рівня фінансової безпеки банківського сектору економіки України сприятиме розробка методичних підходів до оцінки системи фінансової безпеки банківського сектору національної економіки. Основними критеріями ефективності системи фінансової безпеки банківського сектору національної економіки, на наш погляд, слід вважати максимізацію прибутку і оптимізацію його якості, а також максимізацію ринкової вартості вітчизняних комерційних банків.

Оцінку ефективності застосованих засобів захисту банківського сектору від загроз слід проводити шляхом співвіднесення вартості збереженого ресурсу з вартістю застосованих коштів і засобів.

Крім того, ефективність застосованих коштів і засобів захисту має вимірюватись і з урахуванням зменшення тривалості часових інтервалів на здійснення такого захисту з урахуванням вартісного чинника.

Це означає, що система фінансової безпеки банківського сектору має включати комплекс охоронних заходів, оптимальних за часом реакції на загрози і прийнятними за вартістю.

Зменшення тривалості часових інтервалів і витрат на здійснення захисту від загроз фінансовій безпеці банківського сектору, а також мінімізації втрачених можливостей, на наш погляд, слід досягати за рахунок:

- експертизи нормативно-правових актів, що регламентують формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки чи впливають не неї;

- складання реєстру об'єктів і суб'єктів фінансової безпеки банківського сектору економіки України;

- завчасної класифікації наявних і потенційних загроз і викликів фінансовій безпеці вітчизняного банківського сектору та визначення їх масштабу й імовірності прояву, оцінки їх характеру і ступеня впливу на різні аспекти функціонування банківського сектору;

- перевищення швидкості реагування суб'єктів фінансової безпеки банківського сектору економіки України на небезпеки (загрози) швидкості їх формування й визрівання. При цьому така реакція має бути спрямована, насамперед, на ліквідацію небезпек (загроз);

- виявлення резервів забезпечення фінансово безпечного функціонування банківського сектору економіки України;

- формування переліку індикаторів, що вказують межі негативних процесів і надсилають сигнали про можливі сфери неблагополуччя, для обґрунтованої оцінки фінансової безпеки банківського сектору національної економіки, визначення їх порогових значень і збір, групування й обробка вихідних показників його функціонування;

- постійного моніторингу (індикативного аналізу на основі сукупності індикаторів фінансової безпеки) стану найбільш уразливих сфер функціонування банківського сектору економіки України, що уможливить судження про еволюцію існуючих небезпек і загроз у цій сфері і їх моделювання;

- розрахунку поточних значень індикаторів фінансової безпеки банківського сектору національної економіки і порівняння їх з пороговими значеннями для оцінки різних сфер функціонування банківського сектору вітчизняної економіки;

- розпізнання передкризових ситуацій, ранньої діагностики (формулювання проблем і їх аналіз) кризових явищ (відплив депозитів, кредитний «бум»; виникнення проблем повноцінного фондування банків; різкі коливання валютних курсів; зниження прибутків і рентабельності, збитковість комерційних банків; проблеми з формуванням резервів, відсутність коштів на реструктуризацію, неплатоспроможність, низька ліквідність; зростання інфляційних і девальваційних очікувань клієнтів; зниження якості видів банківської діяльності, банківських продуктів, послуг і операцій; використання банків для

обслуговування тіньової економіки і відмивання «брудних» грошей; розвиток процесу дезінтермедіації і інших деструктивних (зростання криміналізації тощо) процесів у банківському секторі; поява різного роду структурно-функціональних деформацій в банківському секторі національної економіки і оцінка їх масштабів;

- прогнозування криз і можливих наслідків для банківського сектору вітчизняної економіки рішень, що ухвалюються в економіці загалом і в банківській сфері зокрема, а також варіантів поведінки окремих комерційних банків і банківського сектору вітчизняної економіки в цілому;

- розробки можливих сценаріїв протидії (запобігання) зниженню рівня фінансової безпеки банківського сектору української економіки та переліку учасників їх реалізації й характеру їх взаємодії;

- терміновості (що раніше вживатимуться антикризові механізми, то більші можливості для відновлення матиме банківський сектор) і адекватності (рівень витрат і втрат має бути адекватним рівню загрози) реагування на кризові явища в банківському секторі економіки України;

- максимально повної реалізації внутрішніх можливостей окремих вітчизняних комерційних банків для виходу з кризи.

Висновки. Таким чином підвищення фінансової безпеки банківського сектору економіки України – комплексна і дуже складна проблема, вирішення якої потребує системного підходу у цій сфері, визначення ієрархії цілей, підходів до їх забезпечення з розробкою чіткого механізму реалізації, організації належної координації зусиль усіх учасників вітчизняного ринку банківських послуг з дотримання і підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору країни.

Список використаних джерел

1. Алавердов А. Р. Организация и управление безопасностью в кредитно-финансовых организациях : учеб. пособ. / А. Р. Алавердов. — М. : Московский государственный университет экономики, статистики и информатики, 2004. — 82 с.

2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : Монографія / О. І. Барановський. — К. : КНТЕУ, 2004. — 759 с.

3. Бриштелев А. Теоретико-методологические основы экономической безопасности банковской системы / А. Бриштелев // Банковский вестник. — 2009. — № 4. — С. 23–30.

4. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. — К. : КНТЕУ, 2001. — 309 с.

5. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності : навч. посіб. / Зубок М. І. — К. : КНЕУ, 2002. — 190 с.

6. Кириченко О. А. Вплив зовнішніх боргів на економічну безпеку українських банків / О. А. Кириченко, В. Д. Кудрицький // Механізм регулювання економіки. — 2010. — № 1. — С. 160–169.

7. Крупка І. М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І. М. Крупка // Бізнесінформ. — 2012. — № 6. — С. 168–175.

8. Мандзюк Г. В. Фінансова безпека банківської системи України: стан та тенденції / Г. В. Мандзюк // Вісник соціально-економічних досліджень. — Одеса, 2006. — Вип. 24. — С. 123–129.

9. Соловйов В. І. Сучасний стан банківської безпеки України / В. І. Соловйов // Науковий вісник : Фінанси, банки, інвестиції. — 2011. — № 4. — С. 79–82.

10. Сусуловська Т. В. Формування системи фінансової безпеки кредитно-фінансових установ України / Т. В. Сусуловська // Вчені записки Університету «Крок». — 2008. — № 18, Т. 4. — С. 172–184.

JEL CLASSIFICATION: E58, G21

DIRECTIONS OF INCREASING THE FINANCIAL SECURITY OF THE BANKING SECTOR OF ECONOMY OF UKRAINE

Roman S. VOVCHENKO

PhD student, the University of Banking of the National Bank of Ukraine (Kyiv)

Summary. The article deals with the main directions of financial security increasing of the national economy banking sector. The author

suggests variants of conceptual approaches towards the development of a strategy to ensure financial security of domestic banking sector and its stages.

Key words: *banking sector, financial security, the concept of financial security, financial security strategy.*

The main directions of the financial security of the banking sector of the national economy improvement are reviewed in this article. Some variants of conceptual approaches and its stages are suggested to develop strategies for providing the financial security of the domestic banking sector.

The problem statement. Provision of full implementation of its functional purposes by the banking sector of the national economy, sustained socio-economic development and growth of welfare are impossible without strengthening the financial security of the banking sector. But now, there are no definite views on the directions of such strengthening and specific mechanisms for their implementation. Therefore this issue requires further research.

The purpose of the article is to determine the main directions of strengthening the financial security of the banking sector of Ukraine.

Justification of scientific results. Security provision strategy is a combination of long-term objectives and management approaches which, when implemented, ensure the protection of credit and financial organizations against potential threats of trade and

banking secrets disclosure, as well as against causing any other form of property and non-property losses.

Concept of the financial security of banking sector of Ukraine should be the basis for establishing a system of its implementation, as complete and systemic understanding, vision of its nature, factors that affect it, and provision of ways that eliminate threats.

In our opinion, depending on the specific conditions that arise in the the country and the world, the stage of the economic cycle and other factors, strategy of the financial security of the banking sector of the national economy provision may be based on different concepts with different sets of tools.

In general, in order to improve the financial security of the banking sector of the national economy of Ukraine, according to the author, the following should be done:

- development of the model of the banking sector of Ukraine financial security as a set of officially accepted views, institutions (institutions, organizations, relationships and correspondent actions) through the adoption on the state level of concepts, strategies of financial security of the banking sector